

ROMÁNIA, MAGYARORSZÁG ÉS A VILÁGHÁBORÚ.

Írta: Dr. HERMANN ANTAL.

Különlenyomat a „Brassói Lapokból”
(1915. jan. 30, 31., febr. 2.. 4., 5., 6.)

BRASSÓ, 1915.
A „BRASSÓI LAPOK” NYOMDÁJA

Az északi és déli szlávok két tengerét két összefüggő sziget választja el egymástól. Ha ez a két sziget elmerül, összezsugorodik Európa fölött a pánszláv óceán. Ez nagyobb veszedelem a nyugati kultúrára és az emberi műveltségre nézve, mint a hun és mongol, török és tatár invázió volt együttevve. És rémesebb a sárga rémnél, mellyel az indogermán Európa rémítgette magát, és melyet most embertelenül és végzetesen felidéztek az ázsiai u. n. elite-nemzettek.

Ez a két sziget Magyarország és Románia. Magyarországot a Kárpátok sziklaerődje és a Duna várarka határolja észak, kelet és dél felé. Ezen kétezer kilométeres erődrendszernek legkinyúlóbb részén úgyszólván glattis-ja, előtere Románia. Az egykori Duna-fejedelemségek Magyarországból kaptak faji kultúrát, nemzeti erőt, politikai egyéniséget.

A két sziget közül Magyarország a kontinentálisabb jellegű, míg Románia inkább mint félsziget ékelődik bele a szláv tengerbe és az örvénylő Balkánba. Nyilvánvaló, hogy az a politikai irányzat, amely fel akarja forgatni ezt a természetes helyzetet, felcserélni ezt a föld- és néprajzi, világ- és kultúrtörténelmi adottságot, fölötté fonák és irracionális, és első sorban magára Romániára nézve végzetes volna. Mert a két nemzet közül kétségkívül ez az aránytalanul exponáltabb. Mi vagyunk az egyedüli hát-

védje; szinte minden más oldalról ellenséges államokkal szomszédos. Mi még fennállhatnánk akkor is, ha Romániát már elseperte, elnyelte a szláv özön. De elképzelhetetlen az olyan konstelláció, hogy Románia mint független nemzeti állam sokáig túlélje a szláv igába került Magyarországot.

A történelem és a földrajz megmásíthatatlan törvényei végzetesen egymásra utalták e két nemzetet a lét és nemlét kérdésében, az élet és halál fölötti döntő elhatározásokban. Tagadhatatlan azonban, hogy vannak komoly érdekellentétek is, melyek versengenek egymással és kiegyenlítésre várnak. De ha két tőzsomszéd telke körül árvíz vagy tűzvész dühöng, a gazdák nem fognak az elválasztó kerítéssel bíbelődni, nem fognak azzal törődni, melyikök tyúkjá röppent át a másiknak udvarába, melyikök almafaága hajlik át a másiknak a kertjébe. Hanem közös erővel fognak küzdeni a közös veszély ellen. És mindegyik nemcsak a maga házáat fogja védeni, hanem a szomszédját is.

Történelmileg nekünk hasonlíthatatlanul több közünk van a mostani Románia területéhez, mely ismételtelen és huzamosan tartozott a Szent István koronája alá, min-Romániának Magyarország területéhez, melynek csak egy kis része jutott volt futólag, idegen hatalom kényéből oláh vajda kezére. De viszont igaz, hogy etnográfiai tekintetben Romániának több érdeke van nálunk

mint nekünk nála. És az államalkotó faj demográfiai viszonyai ott sokkal kedvezőbbek, mint itt. Az állam a nemzet ruhája. A magyar faj nem tölti be a maga államát a szegélyekig. Az ország rajta nem testhez álló attila, hanem panyókás mente. A román faj pedig mindenfelé átduzzad országa szabásán. Mint ahogy a román parasztnak az alteste kilátszik a rövid inge alól. Míg tehát nálunk a terjeszkedés természetes iránya belterjes, a román nemzeté inkább külterjes. Mind a négy égtáj felé fajrokonokat érint, ha kinyújtja kezét. A legtöbbet és látszólag a legkívánatosabb területen az egykori Moldovától nyugatra. És mégsem ez a természetes iránya a román ekspansiónak.

A legújabb kor történetét a demokráciának nem mindig üdvös módon való érvényesülése mellett a nemzeti államok kialakulása, a nemzeti egység megalkotása és tömörítése tölti be. A német és az olasz egység létesítése teljesen sikerült, mert nem ment a végletekig és respektált bizonyos patinás történeti és földrajzi alakulatokat. A história és geográfia szempontjából pl. teljesen indokolt a lengyel királyság visszaállítására való törekvés. De a pánszlávizmus már nem nemzeti egységesítés, hanem ellenkezőleg nemzetek romlása az átokterhes panrussizmus javára. Így a perverz őrzőgő panszerb eszme is szilárd történelmi és földrajzi formációkba, nagy kultúrérdekekbe, e-Zeréve» konszolidált államok szükségképeni egzisztenciájába ütközik. Ezen rögeszme dühögése nem idézte elé ugyan, de kifakasztotta a mostani világháborút, amely különben talán elhárítható vagy elhalasztható lett volna. Az összes hadviselő felek közt a háborúban talán egyedül csak nekünk nem lehet abszolút semmi hódítási szándékunk. Mi belenyugodhatnánk egyébként a status quo ante-ba is, azzal az ameliorációval, hogy a szerb ügy véglegesen a mi államunk és nemzetünk létérdeke szerint intéztessék el.

Részünkről haszontalan, sőt veszedelmes okoskodás volna, tagadni a román irredentizmus jogosultságát. Ez különben nem a jog kérdése, hanem az erőé és a hatalomé. A román imperializmus, a román nemzetnek az a törekvése, hogy mindazon szomszédos területek, melyeken a románajku népesség többségben van, egy nagy Romániában egyesüljenek, Románia részéről éppen olyan természetes, mint az olasz vagy a német egység megalkotása volt. De jelentősen rá kell mutatnunk arra, hogy a német birodalom megállott Ausztria határainál. Bölcsen tudta és előre látta, hogy az épségben tartott erős Ausztria-Magyarország hű szövetsége sokkal többet ér a német hatalom számára, mintha Németország esetleg az osztrák német tartományokkal megnövekedett, a mi monarchiánk pedig ezekkel megcsönkült és tőle végleg elidegenedett volna. Némileg így van Románia is (si licet magnis componere parva.) Erdély nélkül, de egy hatalmas Magyarországgal barátságára sőt szövetségére támaszkodva, megvédheti és biztosíthatja állami és nemzeti létét Oroszországgal szemben. Ha pedig ő ellenségének, a muszkáknak önző kegyelméből (tegyük fel a lehetetlent) megkapná Erdélyt és ezzel segítene megtörni providenciális érdektársát, a magyar nemzetet, a csakhamar bekövetkezendő új leszámolásnál a korlátlan hatalmú moszkovita szörnyeteg biztosan elnyelné a rabszolgájává süllyedt Romániát szöröstől-bőröstől, Erdéllyel együtt.

A népek terjeszkedésének természetes irányja a folyamok irányában a tenger felé tendál, a hegyektől el a síkság felé, s lehetőleg parlagabb területek felé, ahol tér van a telepítésre. Ehhez járul a régi népvándorlások ellenáramlata, az európai népek általános kelet felé gravitálása, a «Drang nach Osten». Románia ügyes politikával a balkán-háborúban szinte áldozat és kockázat nélkül jelentékenyen tudott dél felé ter-

jeszkedni. Ebben az irányban tovább haladhat és politikai befolyást szerezhet a macedóniai oláhok faji létének és fejlődésének biztosítása érdekében. De Romániának minden fontos érdeke, minden észszerű politikája első sorban és feltétlenül Besszarábia megszerzését követeli. Ha ezt a győzelmes Oroszország kegyelméből kapná meg zsold fejében, ez az első alkalommal ismét megfosztaná tőle, amit már egyszer megcselekedett. Ha azonban Oroszország ellenére szerezne meg Románia ezen oláhlakta területet, ezzel nagyon meggyöngítené a hagyományos ellenfelet és ezzel szemben új erős ellenállási fegyvert nyerne.

Románia északi aspirációit nem fejtjük. Ezek Bukovinát érintik, mely egykor jórészt Moldvához tartozott, melyet monarchiánk állítólag felajánlót már Romániának, fegyveres intervenciója fejében, s ahol most a muszkák fészkeltek be magukat, irgalmatlanul pusztítva főképp éppen a román elem életét és vagyónát.

A dakorománizmus régi és főábrándja azonban Erdély anneksziója. Nézzük ezt a sarkalatos kérdést Románia és a románok szempontjából.

Az erdélyi románságra nézve Erdélynek Romániába való bekebelezése nem felel meg az irredentizmus szószerinti értelmének és ugyancsak nem jelentene megváltást, felszabadítást. Arról lehetne beszélni, hogy Magyarországon a nép általában némileg el van nyomva, de a nemzetiségek elnyomásáról nem lehet szó. Scotus Viator a világnak leghuzagabb rágalmozója, ami különben jól fizetett mesterség lehet. A hazai románok az államnak a többi magyarokkal teljesen egyenjogú polgárai. Vannak az államtól bőségesen dotált nemzeti egyházaik, s annyi iskolájuk, amennyit csak fenntartani bírnak. Van korlátlanul szabad sajtójuk és nyelvhasználatuk, akadálytalanul fejleszthető irodalmuk és kultúrájuk, teljes politikai szabadságuk, Hogy ezzel összeha-

sonlítva milyen a moldvai csángó-magyarok helyzete, azt ez alkalommal nem akarjuk rekriminálni.

Igazi román polgári középosztály még nincs Romániában sem. Mind az intelligens, mind az őstermelő románok Magyarországon általában jobb és kedvezőbb kultúrai, gazdasági és szociális helyzetben vannak, mint Romániában. Erdélyből indult ki a román egyház, kultúra, tudomány, irodalom, nemzeti élet és politika renaissance-a. A megújulásnak ezen úgyszólván ekszterritoriális forrása elszikkadna Romániára nézve, ha beolvasztaná Erdélyt.

Nemrég azt rebesgették, hogy egy pár erdélyi határvármegyét átengedünk Romániának. Erőszakkal el lehetne venni az egész országot az előbb teljesen letört nemzetől, de önként és élve nem ajándékozzuk el a hazát rátánként, semmiféle alkusz-díj fejében. A természetes határnak e természetellenes széttépése különben nem jelentene nagy erőgyarapodást Románia számára, de roppant nagy erővesztéseget a többi hazai románokra nézve. Ezek bizonyára maguk is a legerélyesebben tiltakoznának ilyen szétforgácsolásuk ellen.

El lehetne képzelni a mohácsi vésznél is gyászosabb nemzeti katasztrófát, amit a «Szózat» is említ, hogy egész Középeurópával együtt hazánkat is összeroppantják öt világrésziZ vad hordáinak számtalan milliói. Ha ezek sorában küzdene Románia is, talán Erdély területét kapná vérdíjúl. De csak a földjét kebelezhethné be, a lakosságát nem. Mert az nem volna már háború, hanem olyan iszonyú tömeggyilkolás, amely páratlan a világtörténelemben s amelyhez képest eltörpülnének a világháború minden borzalmi. Százszoros fokozódással megismétlődénének a szabadság idejének mézszárlásai. Erdélyben magyar és oláh az utolsó emberig irtaná egymást. Kétmillió ember pusztulna el. Erdély magyarságát élve nem lehetne oláh iga alá hajtani, Románia csak

mint teljesen feldúlt, néptelen pusztaságot foglalhatná el Erdélyt, mely olyan volna, mint a mongoljárás után. Ezt nem akarhatja Románia. Mert ez ránézve is öngyilkosság volna.

A világháborúban eddig mindig és mindenütt győztek a német hadak. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy monarchiánk egyelőre feláldozta Galiciát és Bukovinát és ezzel elvonta az orosz ármádia nagy részét a német fronttól. A lengyelországi döntő győzelmek nemsokára arra fogják kényszeríteni az orosz hadvezetőséget, hogy kivonuljon elpusztított határainkból. Az ellenség eddigi számbeli túlsúlya már-már teljesen ki van egyenlítve. Csakhamar mienk lesz a végső diadal.

Köztudomású már is, hogy akkor Magyarország súlya, tekintélye és befolyása tetemesen gyarapodni fog, nemcsak a monarchiában, hanem a nemzetközi politikában is. Azt rebesgetik, hogy nemzetiségeinket, akikkel most nagyon szőrmentén bánunk, akkor szigorúan ráncba fogjuk szedni. Ennek éppen az ellenkezője áll. Egy erős és hatalmas Magyarország veszély és kockázat nélkül sokkal többet engedhet meg a különböző nem magyar ajkú hazai népelemeknek, mint egy gyöngye és elnyomott Magyarország, amelynek saját léte és presztízse védelmére kell folyton résen lenni és küzdeni. Hazánk népei, egyes áruló egyének kivételével, mind teljes lojalitással, hűséggel és áldozatkészséggel vettek és vesznek részt a háború minden hazafias kötelességének teljesítésében és ezzel fényesen igazolták honpolgári megbízhatóságukat. Nemzetiségeink méltók arra, hogy esetleg még több szabadságot élvezzenek a magyar alkotmányon belül, mint már eddig is biztosítottak számukra páratlanul überaus törvényeink. De nem kölcsönös alkudozások révén létrejött külön paktummal, hanem spontán alkotott' és általános érvényű köztörvények erejénél fogva.

Hitelesen konstatálták, hogy különösen a monarchiabeli románok kifogástalanul teljesítették a hadi és polgári kötelességeket. Egyes politikai örültek vagy gonosztevők, pl. Lukaciu László pópa, nemcsak magyar hazájukat árulták el a muszkának, hanem román fajukat és a román nemzetet is, s a román királyságot a moszkovita zsarnokság zsoldjába s aztán rabigájába akarják kergetni. Mindakét nemzet ki fogja dobni kebeléből e kettős Júdásokat, akik végre is talán Petrográdban fognak méltó menedéket találni.

De mit csinálnának a mi románjaink, ha Románia fegyverrel támadna meg minket? Erre a rettenetes kérdésre nem akarunk, nem is tudunk felelni. De csak gondoljuk el, milyen érzéssel fogna a mi székely katonánk szuronyt a szegény moldovai csángóra, akit erőszakkal ellenünk kényszeríténe. Indokolt óvatosságból kénytelen volna a hadvezetőségünk és kormányunk a legszigorúbb ellenőrzést és szücs+ég esetén igen kemény represszáliákat alkalmazni. Valószínű, hogy oláh ezredeinket a flandriai harctér leghevesebb tűzvonalába küldették, a német harcosok százezrei közé. A románlakta vidékeken a legszigorúbb ostromállapot és statárium rendeltetnék el, amely kérelhetetlenül megtorolna minden hazaárulási kísérletet. Hogy mi történik akkor, ha a mi románjaink csatlakoznának egy Romániából jövő invázióhoz, azt fentebb jeleztük, Erdély elfoglalásáról szólva.

De ezt kizártnak, lehetetlennek tartjuk most is, mint tartottuk a háború előtt. Valószínű, hogy a néhai Károly királlyal határozott megállapodásunk, konvenciónk, volt Romániának irántunk jóakaró feltétlen semlegessége iránt. Erre számítottunk, ebben bízunk, mikor megkezdettük ezt a háborút. Ejfért nem emeltünk erődítéseket a román határ mentén és nem koncentráltunk kezdetben nagyobb haderőt Erdély keleti és déli részén, Viszont Románia is védtelenül

hagyhatta erdélyi határait, mert feltétlenül biztos volt abban, hogy mi nem támadjuk meg.

De időközben az orosz hadak elfoglalták Ausztria keleti részét, be-betörték Magyarországra és fenyegetve közel nyomultak

a román határhoz. És meghalt Károly király, a modern Románia megteremtője és legbölcsebb politikusa, monarchiánknak és Németországnak hű barátja. Utódjának ugyanaz a politikai meggyőződése, de talán már nem akkora a hatalma és a hálás kegyeleten alapuló tekintélye. A hivatalos Románia, a felelős intézők, mind annak a bölcs politikának a rendületlen hivei, mellyel Károly király hatalmas modern nyugati mintaállamot alkotott a keleti hoszpórárságból. De a Balkánon és keleten nem mindig az történik, amit az uralkodó és a felelős kormány akar. Hanem néha az, amit vakmerő összeesküvők, kapzsi, furfangos nagyszájú kalandor demagógok és felbújtott vak tömegek kierőszakolnak.

Románia aktív kooperációja Oroszországnak megérne, pénzben kifejezve, mintegy tíz milliárdot. De Oroszország olcsóbban akarta megvásárolni Románia cinikosságát a szerb királygyilkosok védelmére és Magyarország letörésére.

Az angol-francia vérdíjból állítólag mintegy száz milliót költött román politikusok és zszurnaliszták megvesztegetésére. Ez nagy summa olyan kis országban, ahol a kalandorok többnyire szegény ördögök. Innen van Romániában az a szertelen russzofil és magyarfaló dühöngés az utcán és a revolver-sajtóban s az immár *álarc-* és egyáltalán arcnélküli kulturligában. És talán az a titkolt fegyverzőrej is, amely ujabban ismét magyarelles tendenciát árul el.

*

Kísértsük meg összegezni eddigi észrevételeink eredményeit és némi rendszerbe foglalni a témánkra vonatkozó lehetőségeket és eshetőségeket.

Románia vagy végig semleges marad, vagy Oroszországhoz csatlakozik, vagy hozánk. Ennek a hármás eventualitásnak mik lehetnek az eredményei Magyarországra, Romániára és a román fajra nézve?

Leginkább valószínűnek látszik az, hogy Románia irtózva a véráldozattól és félve a kockázattól, ha csak lehet, végig megőrzi semlegességét. Ennek e'ég kedvező kimenetele lehet rá nézve, ha mi döntően győzünk. Ez esetben garantálhatjuk Románia számára a status quo-t. De nem fogjuk nagyon exponálni magunkat az ő érdekében és nem fogunk túlságosan erőlködni, hogy a békekötésnél nagy előnyöket csikarjunk ki számára, amiért a velünk volt konvenciót és saját létérdekét nem tekintve, nem mert idejében szint vallani, hanem leste a kifejlést, hogy esetleg osztozzék a prédán, bármelyik fél kerekedik felül. A mi győzelmünk esetére a semleges Románia állami és nemzeti léte bizonyosan érintetlen marad. És ezt tudja is a román kormány.

Egészen másképen alakul a helyzet, ha (amit azonban Románia nem tart valószínűnek) az oroszoké lenne a döntő győzelem. Mi csak semlegességet kívánunk Romániától, de Oroszország erőlyesen aktív kooperációt követel. Ha győz, a semleges Romániát is keményen meg fogja büntetni, amiért ez nem állott melléje. Elyelőre talán meghagyja a román államot, de ott a russzofil árulók és kalandorok fognak uralkodni. Kétséges lesz a német származású és rokonságú és határozottan németbarát dinasztia helyzete is. Románia a hódító és pusztító orosz hadak országútja lesz és valószínűleg Bukovina sorsára jut. Az oroszok már is megsértették Románia semlegességét, és fegyveresen betörték területére, védtelen szegény bukovinai román menekülteket embertelenül üldözve.

Valóságos öngyilkosságot követne el Románia, egyenesen belerohanna a szláv örvénybe, beleroskadna az önásta sírba, fel-

tétlenül és végképen el volna veszve, ha a megvesztegetett vagy megbomlott bujtogatók erőszakoskodó izgatásainak engedve, vagy a muszkák üres fenyegetéseitől megfélemlítve, illetőleg hazug ígéreteitől elkábulva, fegyvert ragadna a mi monarchiánk ellen.

Sokat emlegették, főleg ellenünk élezve, az olasz-román érdekközösséget és azonos irányú politikát. Nem teljes lehetetlen, hogy Olaszország, amely évtizedeken át élvezte a hármasszövetség nagy előnyeit, a hadiszerencse egy ránk nézve esetleg "különösen kedvezőtlen fordulatánál, Romániával együtt ellenünk fordul. Erre folytonosan és szertelenül izgatják Itáliát az entente-hatalmak, saját garibaldistái és egyéb szélmalom- és koca-politikusai és Take Jonscu-féle szélkakas-elvű, megrögzötten hazug román bujtogatók is. De Olaszország tudja, hogy roppant nagy kárára volna monarchiánk teljes letérése.

Majdnem bizonyos, hogy az ellenünk támadó Románia erejének nagy részét Bulgária kötné le. Ezt jól tudják Romániában s erre már jó ideje készülnek. Lázasan megerősítették Dobrudzsát Bulgária ellen. De az is bizonyosra vehető, hogy Bulgária csak azon esetben szállna síkra Románia ellen, az ezáltal elfoglalt bolgár területek revindikálására, ha Románia ellenünk támadna. A Bulgária elleni fegyverkezés tehát közvetve és részben nekünk is szól. A román hadsereg többi részével a siker biztos kilátásával felvehetik a harcot erdélyi csapataink.

Ámde Románia velünk szemben nem maradna magára, hanem meglehet, hogy a szövetséges Oroszország milliónyi hadseregei lepnék el Romániát. Ezek ott még pusztítóbban garázdálkodnának, mint ellenséges területen, pl. Galíciában. Mert ezt még megkímélték némileg, hiszen állítólag arra számítanak, hogy ez végképpen az ő birtokukban marad. Nem akarták teljesen feldőlni saját leendő tartományukat. De Romániát nem fogják kímélni, mert tudják,

hogy onnan nemsokára, ki kell vonulniok. Mint szabadítók fognak ott megjelenni, és a közös ellenség, érdek, akció és szükségletek ürügye adott még a háború folyamában ki fogják szipolyozni, fel fogják prédálni az egész országot. A román katonaságot pedig ágyútölteléknek használnák, mint most a szerencsétlen besszarábiai románokat.

A román szövetség azonban nem biztosítja az oroszok végső győzelmét a keleti harctéren. A máris lankadó balszárny tömörségét tetemesen csökkentené, sőt elforgácsolná a romániai diverzió. A keleti-Kárpátok kevés hágója pedig még nehezebben megközelíthető és könnyebben védhető, mint az északmagyarországiak. Igen nagy különbség az is, hogy Erdélyben nem ruthének és szerbek a végvidék lakói, hanem székelyek. Ezek mindegyike egy Leonidasz ezért minden szoros és szurdok egy Thermopylé.

Míg Erdélyt védnök és a Duna felől is támadók az Oroszországgal szövetkezett Romániát, a bolgárok délfelől rohannák meg, a törökök pedig a tenger felől bombáznák a román partot. Ennyi támadás ellen Románia a muszka segítségével sem tudná magát megvédeni. Nagyon valószínű tehát, hogy döntően legyőzzük az oroszokat akkor is, ha Románia hozzá szegődik. Ez esetben Románia megérdemelné, hogy Belgium sorsára jusson. Meglehet azonban, hogy a közép-európai szövetség megkegyelmez neki. De akkor nemcsak nem számíthat gyarapodásra, hanem elveszti a balkán-háború révén könnyű szerrel szerzett vívmányait is. És meg kell elégednie azzal, hogy a centrális szövetségnek nem egyenrangú tagja lesz, hanem csak függeléke.

De az is elképzelhető, hogy az oroszok Románia támogatásával levernek minket. Ez a győzelem még rosszabb, még végzetesebb lenne Romániára nézve. Meglehet, hogy az oroszok a szövetség kikötött jutalmául egyelőre Romániának ajándékoznák Erdélyt. Ez

danauszi és Pandora-ajándék volna. Abban az irtó polgárháborúban, melyre feljebb rámutattunk, biztosan elvérzenék a megmaradt román erő javarésze. És Romániának előbbutóbb rosszabb sorsa volna, mint Lengyelországnak vagy Finnországnak. Mert nem hullámtörő gát volna, mint ezek a szerencsétlen orosz tartományok, melyeknek erősítése némileg orosz érdek volt, hanem gyöngé és alkalmatlan földnyelv, amely elválasztja a muszka óceánt a délszláv tengertől. És kényelmetlen akadály a Konstantinápolyba vezető úton. A végleg elgyengült román-ság fölött csakhamar összecsapna a pánszláv özönvíz. S akkor nemcsak a reges Dákoromániának volna örökre vége, hanem a létező és viruló román királyságnak is. A nagyzási hóbort, a hiú sovinizmus s a teljesen okatlan magyargyűlölet egy történeti tévedésekből származó ábrándért, Erdélynek rövid és problematikus bírásáért kockáztatná, sőt feláldozná a románok állami, nemzeti és faji egzisztenciáját.

Kétségtelen és minden vitán kívül álló tény és igazság, hogy ezt az egzisztenciát senki más nem fenyegeti, egyedül és kizárólagosan csak Oroszország. Legkevesebb azonban a mi monarchiánk, amelynek éppen Oroszországgal szemben egyenesen nagy szüksége van egy erős független Romániára. Elképzelhetetlen, hogy a világtörténelem, az európai államok konstellációja valaha még ilyen kedvező, ilyen természetes alkalmat kínálna Romániának arra, hogy végképen vagy legalább belátható időre elhárítsa magáról a muszka hódoltság végveszélyét, mint amilyen lehetőséget nyújt erre most a világháború, ha Románia teljes erejével csatlakozik a centrális hatalmakhoz és elszántan Oroszország ellen fordítja fegyverét.

Nagyon fontos az, hogy önként és kellő időben lépjen ki semlegességéből, melyet úgyis aligha végiglen meg tudna őrizni. Mert nagyon sokat levon az elhatározás

értékéből, ha akkor csatlakozik Románia valamelyik küzdő félhez, mikor ennek a győzelme úgyis már véglegesen biztosítva van, vagy ha ezt kényszerűségből teszi, akár úgy, hogy enged a fenyegetésnek, akár, hogy védekezni kénytelen a nyílt támadás ellen.

Tegyük fel a legrosszabbat, azt a szinte elképzelhetetlen esetet, hogy Oroszország leverne minket román szövetségeseinkkel együtt. Mi történék akkor Romániával?

Az entente-hatalmak, akiknek csak egyetlen egy közös érdekük van: a Németország elleni gyűlölet és irigység, és ezzel szemben sok nagyon fontos, sőt vitális érdekek hagyományos ellentétben áll egymással, megegyeztek abban, hogy külön békéi egyikük sem köt semmiesetre sem. Hát ez a szolidaritás annál természetesebb Németország és monarchiánk közt, kiknek úgyszólván minden vitális érdekük közös, sőt azonos. Önként értetődik, hogy ezt az elhatározási egyöntetűséget kiterjesztik a végső elrendezkedésnél hű szövetségeseikre is. Már most nagyon valószínű, hogy mi Románia nélkül is csakhamar megtisztítjuk a monarchia területét a garázda muszkáktól. Feltéve, de ugyancsak meg nem engedve, hogy az oroszok megtarthassák ezen pozíciójukat, sőt még tovább is sikereket érnek el velünk és ezután a mellénk álló Romániával szemben is: ezek semmiesetre sem lehetnek olyan mérvűek, hogy kiegyenlítsék vagy csak meg is közelítsék a németeknek Belgiumban, Franciaországban, Lengyelországban kivívott és végérvényesen biztosított óriási eredményeit. A végső egyetemleges elszámolásnál kölcsönösen rekompenciák lesznek, melyek a legrosszabb esetben is biztosítani fogják a centrális hatalmak számára, tehát az ezekkel szolidaris Törökország és Románia részére is legalább a status quo ante-t.

Az oroszok véggyőzelme azonban teljesen ki van zárva az eshetőségek sorából, ha Románia egész erejével és tétovázás nél-

kül mellénk áll. A jól kipihent, kitűnően kiképzett és felszerelt, jelesen vezetett, nemzeti lelkesedéstől áthatott vitéz román haderő, besszarábiai szabadságharcosoktól támogatva, egy milliónyi bajnok, a legérzékenyebb oldalról támadná meg a szétforgácsolt és már kimerült orosz hadakat, olyan vonalon, ahol támadást nem igen vártak, amelyet nem erősítettek meg.

A döntés nem lehet kétes. Az együttes német, osztrák-magyar, román és török offenzívától múlhatatlanul összeroppan a máris megtört orosz haderő és ezzel a cári világzsarnokság. Ennek szükségszerű következménye lesz a lengyel királyság újjáéledése és valószínűleg Ukrajna függetlenítése is. E két ország nem fogja elfeledni, hogy nagyrészt Romániának köszönheti újjászületését és elévülhetetlen hálás rokonszeggel fog a felszabadító nemzetek iránt viseltetni.

Románia most semleges hatalom és békében, sőt barátságban él Oroszországgal, amely valószínűleg óvakodni fog attól, hogy maga ellen provokálja ezt a hatalmas szomszédot. Látszólag tehát diplomáciai nehézséggel járna Oroszországgal szemben a hadiállapot megokolása. De könnyű lesz, alaposabb okot találni, mint amilyennel Anglia üzent hadat Németországnak. Elégtételt lehet kérni a már megtörtént határsértésért. Fel lehet szólítani Oroszországot, hogy távolítsa el csapatait a román határ közeléből, óvást lehet emelni a besszarábiai és bukovinai románokon elkövetett kegyetlenségek és erőszak miatt. Hivatkozni lehet a német ultimátum előidézte kényszerhelyzetre. Talán az sem volna lehetetlen, hogy Bukovina közigazgatását ideiglenesen Romániára bízna az osztrák kormány és ezen alapon Románia követelné a tartomány haladéktalan kiürítését. Egyébként elegendő inliitík és argumentum a történelem tanulsága, a földrajzi helyzet fenyegető logikája, a cárizmus világotelnyelő telhetetlensége. És minden ürügyet s diplomáciai komédiát és

furfangot feleslegessé tesz a legszentebb kötelesség, a románok veszélyeztetett állami és nemzeti létének biztosítása. Ez elemi kötelesség teljesítése, a természetes népjog érvényesítése, a legfőbb törvény, a salus reipublicae megtartása számára, mint már említettük, a világtörténelem nem fog többé ilyen kedvező alkalmat nyújtani aminek lelkiismeretlen elmulasztóit nemzedékek múlva is átkozni fogják az emiatt megnyomorodott unokák. A világháború után ugyanis valószínűleg hosszú időre meg fogják állapítani a világ új térképét s ennek revízióját hasztalan fogják szorgalmazni a vesztettségben maradt kisebb nemzetek.

Természetes, hogy Románia fegyveres akciója jelentékeny kockázattal fog járni. De ez aránytalanul kisebb, mint a biztos elérendő nagy vívmányok és az elhárítandó még nagyobb veszélyek. Nem lehet elégszer és eléggé hangsúlyozni, hogy a főszíker a muszka veszedelem lidércnyomásától való végleges felszabadulás volna.

Közös győzelmünkből megbecsülhetetlen haszon és áldás háramlanék a velünk szövetséges Romániára. Feltétlenül megkapná Besszarábiát és ezzel domináló pozíciót nyerne és biztosítana magának az Aldunár és a Fekete-tengeren és a Balkánon. Előnyös és méltányos módon tisztázná Bulgáriához való viszonyát és rendezné a macedóniai oláhok ügyét. A Törökországgal való szövetség révén közvetlen nagy befolyáshoz jutna keleten és ez óriási előnyöket nyújtana mind politikai, mind közgazdasági téren.

Az új helyzet rendkívül előmozdítaná a román királyság belső konszolidációját. Megszűnvné a russzofil és magyarofób bűjtogató agitáció, mely romboló belviszályokat idézett elő, a pártok egyetértve és egy irányban sikeresebben munkálhatnák az ország és nemzet javát. Románia szervesen belekapcsolódnék a középeurópai kultúróvbe, mely ezután még szorosabban fogja monarchiánkat Németországgal összefűzni, Románia e-

mancipálná magát attól a felszínes hazug francia máztól, attól a kasírozott perverz párisi hipercivilizációtól, attól a gall-majmolástól, ami egyéb rossz hatás mellett nemzetietlenné és pazarlóvá, léhává és ledérré teszi az előkelő román társaság egy részét és létrehozta a parlagi oláh bojárba ojtott párisi dendi fonák meddő fattyúhajtását. E helyett tisztán román nemzeti szellemen alkalmazva és felhasználva az a komoly és okos, becsületes és munkás német szellem érvényesülne, melyet rendületlenül követve a nagyeszű hohenzollerni Károly király és zseniális neje megteremtették az új virágzó modern Romániát. A középeurópai szolid és intenzív kultúrérettel való közvetlen bensőséges érintkezés nagyon fellendítené Románia szellemi, erkölcsi és anyagi műveltségét. Viszont az ősi, eredeti hamisítatlan román népszellem és ügyesség sok életrevaló értéke és kiválósága nagy és igaz, őszinte és önzetlen rokonszenvre, méltánylásra és megbecsülésre találna Középeurópában, különösen a minden szép, jó és igaz iránt megértően fogékony németek közt.

E két irányú áramlatnak médiuma, a kultúrjavak ezen üdvös kicserélődésének történelmi hivatású országútja és utországa Magyarország. A világháború sajátságos népcsoportosulásai következtében jó időre jobban el kell zárkóznunk a távolabbi nyugat elől és jobban megnyílnunk a közelebbi kelet előtt. Keletfelé közvetlen szomszédunk Románia, ide a földrajzi helyzetnél fogva Magyarországon át vezet a nyugati kultúra útja. Viszont Románia kultúrértékeinek nyugat felé való tranzitója Magyarországon megy keresztül. Erre predesztinálnak néprajzi viszonyaink is, nagyszámú saját románjaink révén. Hazánk maga is mindakét irányban termelő és fogyasztó egyaránt. Egyenlő rokonszenvenvel érdeklődik az európai civilizáció élőfájának magas koronája és mély gyökerei iránt, Mindez határozottan nagy elő-

nyére válik Romániának, ha jó barátunk marad, illetőleg lesz.

Mindezen kedvező momentumoknál fogva a haladó fejlődés, a lendületes virulás új szép korszaka fog kezdődni a velünk szövetséges Romániában. Ezzel a reális és becsületes, józan és előrelátó politikával hatalmasabb és dicsőbb román birodalmat lehet megteremteni, mint amilyenről álmodik vagy félrebeszél a délibábos hazug lázító dákoromán elmélet. E birodalom méltó lesz a káprázatos múlthoz, melyet a régi Dáciának tulajdonit a tudós Densuian, aki fantasztikus vaskos új könyvében a világnak majdnem egészen kultúráját Dáciából, a románok állítólagos őseitől származtatja.

Romániának velünk való őszinte és állandó szövetsége rendkívül kedvező hatással volna a magyarországi románok állapotára is. Ezeknek helyzete csakugyan régóta igen fonák. Teljesen zárkózott, egzkluzív separatistikus, kiskörű életet élnek. A magyarok és a többi nemzetiségek politikai, társadalmi, kultúrai, gazdasági életétől egészen elkülönödnek. Politikai tevékenységük nagyrészt meddő passzivitásba vész, vagy magyarellenes izgatásokban merül ki. Szellemi fejlődésük vontatott. Az erdélyi románok által megteremtett romániai kultúrának hozzájuk szórványosan és hézagosan eljutó töredékein tengenek jórészt. Gazdasági haladásuk inkább csak pénzintézeteik gyarapodásában nyilvánul és nem válik a nép összességének javára. A román nép sok jó tulajdonsága, sőt kiválósága jobbadán parlagor hever.

Könnyen érthető, hogy a románok ezer idegenkedő magaviseletével szemben a magyarok és a többi hazai népelemek is retorzóval élnek. A románokat néhol szinti bojkottálják. A magyar intelligencia és közigazgatása tényleg néha rosszul bánik a románokkal. Mindegyikben hazaárulót szimatolnak, A másajkú paraszt is sokhelyt le-

nézi őket. Az oláh névnek kicsinyítő értelmet adnak*).

Romániával való utógondolat nélküli szoros szövetségünk itthon is megszüntette magyarok és románok közt minden félreértést és bizalmatlanságot, minden viszályt és gyűlölködést. Be fogják kölcsönösen látni, -amit dr. Papp János aradi román püspök olyan meggyőzően fejteget karácsonyi pásztorlevelében, hogy mindnyájan édes testvérek vagyunk, egyenjogú fiai a magyar hazának. Megérteni, szeretni fogják egymást. Románjaink nemcsak a törvény betűje szerint fogják tovább is teljesíteni honpolgári kötelességeiket, hanem igaz hazafias lélekkel fogják munkálni a közös haza javát. A magyar állam pedig, ha Románia segítségével végképen biztosította nemzeti létét és politikai súlyát és bízni tud a szövetség őszinteségében és állandóságában, ha egységes és erős, hatalmas és tekintélyes lesz: nagylelkűen és bőkezűen fog gondoskodni a hú román hazafiak szellemi, erkölcsi, anyagi jólétéről, faji egyéniségének szükségleteiről. A magyar románok műveltek és gazdagok lesznek, megelégedettek és boldogok. És e-z jótékony hatással lesz romániai fajokra és az egész román fajra nézve is. Mindenesetre sokkal üdvösebb, mintha a román segítséggel letört ellenséges magyarságai a végkimerülésig kellene küzdenie Erdély bírásáért, hogy végtére mindketten menthetetlenül a világfelfaló muszka szörnyeteg könnyű prédája legyenek.

Romániának a centrális hatalmak javára való fegyveres beavatkozása a vi-

*) Dr. Alexici tudós barátom éppen most mutatta ki újból, a Magyar Nyelvőr tavalyi utolsó füzetében, hogy az oláh szó teljesen jogosult, ebben nincs semmi lealázó és sértő s ezzel el lehet kerülni azt a félreértést, amit a román szó tágabb értelmével szemben okozhat, amennyiben a francia, olasz, spanyol stb. is a román népek és nyelvek közé tartozik.

lágháhorúnak legjelentősebb új eseménye és fázisa volna, és egyszersmind roppant üdvös és áldásos fordulat nemcsak magukra a románokra és szövetségeseikre nézve, hanem az általános kultúra, a végleges világbéke és az egész emberiség javára, tehát végeredményben az ellenség számára is. Románia fellépése a keleti harctéren csakhamar eldöntené a háború sorsát. Anélkül, hogy még nagyon sok vérnek kellene folynia, hogy tovább is rengeteg pótolhatatlan kultúrjavak pusztulnának el, Oroszország belátná a küzdelem céltalan voltát, és nagy politikai, de határtalan birodalmára nézve nem válságos áldozatok árán is hajlandó lenne a békekötésre. Anglia, az öt világrész főabszolutgatója, arra eszmélne, hogy hiába dobna ki tovább is milliárdjait, és sietne megmenteni világhatalmának roncsait. A revans-tébolyban szülő beugratott szegény franciák nem bírnának ellentállani a levert Oroszországból elvonható új német hadaknak és bérmi áldozat árán békét kötnének külön is, hogy megóvják országukat az 1871. évi katasztrófától és a végromlástól. És így Kitchener lord gögös jóslata ellenére minél előbb kilátás volna a minden harci kedv és kiertartó elszántság mellett is mindnyájunktól epedve várt békére. Ha pedig Románia továbbra is fenn akarná tartani semlegességét (amit különben csak teljes harcikészenlétben tehetne), vagy — ne adja Isten — a királygyilkosok cinkosainak pártjára állana, akkor beláthatatlan időig tovább dülne az ádáz harc, több milliónyi ember fogna elveszni, sok milliárdnyi pótolhatatlan kultúrvacon elpusztulni.

Ügyszólván az emberiség sorsa függ Románia elhatározásától. Döntő politikusai a világtörténelem legsúlyosabb dilemmája előtt állanak. Hazájukat és fajukat a legválságosabb választáson találják. Tétovázás nélkül el kel! döntenie Romániának, vajon szabad és erős európai kultúrállam: akar-e

maradni, vagy mint első akarja megvalósítani Nagy Napóleonnak, Oroszország nagy ellenségének híres baljósátát, hogy Európa kozák lesz. A civilizáció pályáján akar-e haladni biztos dicső jövő felé, vagy kavics-törmelék akar lenni a Nagy Péter végrendelete szerint Konstantinápoly felé robogó cárizmus diadalútján? «Rabok lesztek, vagy szabadok? Itt az idő válasszatok!»

Bízunk a román nemzet sorsát intézni hivatottak igaz hazafiságában, politikai bölcsességében és nemes humanizmusában, hogy Románia és az emberiség javára fogják megoldani a súlyos, de nem nehéz dilemmát. A román nemzet a magyar testvér oldalán fog kardot rántani az igazság és szabadság, a kultúra és az összemberiség védelmére, az orgyilkosság és zsarnokság, az árulás és népvásár ellen. Üdv és dicsőség vitéz és nemes román bajtársainknak!

*

Ezen egyszerű elmélkedéseket elsősorban természetesen a magyar haza érdekében írtam. De arra törekedtem, hogy a román szempontot is érvényesítve, annál elfogulatlanabban és tárgyilagosabban tekintsem a mesterségesen bonyolított, *égoën* aktuális problémát. Erre nemcsak a román nemzet és faj iránti régi őszinte rokonszenvem indított, hanem főleg az a rendületlen és a mostani világrengésben még jobban megszilárdult meggyőződés, hogy a magyar és román nemzet és faj sorsa végzettszerűen és elválaszthatatlanul össze van forrva egymással. Ennek kívántam kifejezést adni.

Nem akartam politikai tanulmányt írni. Nem kenyerem. Én a néplélek örök törvényeit kutatom, az emberiség közös eszméit, nem a föld urainak nemzetek sorsát eldöntő egyéni akaratát és a népeket elválasztó versengések és viszályok esélyeit. A felvetett téma érinti ugyan évtizedes tanulmányaimat, de itt mégis csak igénytelen

ötleteket vettem hevenyészve papírra, egy olyan vidéki lap számára, amely helyzeténél fogva hivatva van behatóbban foglalkozni a román kérdéssel.

Nem kívántam a képzeletre és az indulatokra hatni. Kerültem a szóvirágokat és a magas és színes stílust. Száraz tényeket konstatáltam és belőlük szofizmák nélkül önként következő konzekvenciákat próbáltam levonni. Tartózkodtam attól, hogy eltávolodjam témámtól (melyet korántsem volt szándékom kimeríteni, sőt lehető legszűkebb keretbe szorítottam) s hogy kalandos politikai kombinációk és spekulációk tömkelegébe tévedjek.

Nem hiszem, hogy valami lényeges új dolog volna pretenzió nélküli nyíltzavú és jószándékú észrevételeimben. Meglehet, hogy az itt megírtakat már sokkal jobban elmondották nálamnál sokkal okosabb emberek és avatottabb politikusok. Nem tudom. Nem igen mélyedek el a háború napi irodalmába. Nem hiszem, hogy sok tanúság vü-na benne. A laikusnak nem jó mindent tudni. És amit megtud, azt nem igen képes helyesen megítélni. Én a napi aktualitásokra vonatkozó tudományomat jórészt a Braszó-i Lapokból merítem.

De román dolgokról régóta gondolkodom a magam eszével. Hogy ebbeli nézeteim némelyikének írásba foglalása bármi hatással lehet az eseményekre, azt hinni igazán nem! vagyok elég naiv, sem önhitt. De akkor tulajdonképpen mire való ez a betűszaporítás? Nem tetszelgés és nagyképüsködés zúdítja e sorokat az olvasóra. A világtusában mindenki küzdeni tartozik hazájáért olyan fegyverrel, amilyent forgatni tud. Én a magyar közvélemény egy húszmilliomod részének ezen nyilvánításával honvédelmi kötelességet véltem teljesíteni. Megnyugtattam lelkiismeretemet. A döntés látert kezében van, aki irányítja a királyok szívet és nem hagyja el az igaz ügyet.

A „Brassói Lapok” szerkesztőségének megjegyzése:

Ezen aktuális és fontos tanulmányt figyelmébe ajánljuk nemcsak rendes olvasóinknak, hanem a román politikusoknak is. Szerzője, dr. H e r r m a n n Antal a kolozsvári egyetemen a néprajz m. tanára, a Brassói Lapoknak kezdettől fogva egyik legjelesebb főmunkatársa, a világhírű etnográfus és cigánytudós, minden tekintetben azok közé tartozik, akik a legilletékesebbek megszívlelendő véleményt mondani a román kérdéstről. Brassóban, a bolgárszegi románok közt született és nevelkedett és 44 év óta foglalkozik szakszerűen Erdély nemzetiségi politikájával. Legeké nyilvános politikai szerepe az volt, hogy Brassóban, 1872-ben az országgyűlési képviselő-választásnál bi-

zalmi férfira volt Saguna érseknek, az egyesült magyar-német-román párt jelöltjének. Behatóan foglalkozott a románok néprajzával. Bejárta az ország románlakta vidékeit mind. Jelentős tanulmányt írt a román etnológia problémájáról. Ezzel a témával foglalkozott első előadása is a kolozsvári egyetemen, 1898-ban. A bukaresti akadémia magyarországi tagjai Herrmannnt tagnak ajánlották volt, de az akkori politikai helyzet miatt lemondottak e jelölésről. Herrmann tanár most egy nagyjelentőségű német-magyar-román tudományos vállalat tervével foglalkozik, abban a biztos reményben, hogy a békekötés egy táborban találja e három nemzetet.